

Lakivaliokunta

HE 204/2024 vp Hallituksen esitys eduskunnalle aserikoksia koskevan sääntelyn muuttamiseksi

Oulun poliisilaitoksen lausunto

Eduskunnan lakivaliokunta on pyytänyt Oulun poliisilaitokselta kirjallista asiantuntijalausuntoa. Oulun poliisilaitos pitää hallituksen esitystä aserikoksia koskevan sääntelyn muuttamisesta kannatettavana.

Pääasialliset muutokset koskevat rangaistusten kovennusta. Ampuma-aseen mukana pitäminen yleisellä paikalla tai kulkuneuvossa ilman oikeutta sellaisen aseiden hallussapitoon lisättäisiin törkeään ampuma-aserikoksen tekotavaksi. Vähimmäisrangaistus korotettaisiin kahdeksi vuodeksi vankeutta.

Täysin uutena rikoksena säädettäisiin rangaistavaksi ampuma-aseen käsittely vakavan rikoksen tekemistä varten, josta maksimirangaistuksena voitaisiin tuomita enintään neljän vuoden vankeusrangaistus. Tällainen rikos olisi jatkossa ampuma-aseiden lainaaminen tai luovuttaminen järjestäytyneelle rikollisryhmälle.

Suomessa on yhä enenevässä määrin jengirikollisuutta, johon aseellinen väkivalta oleellisesti liittyy. Väkivallan käyttöön liittyvän ampuma-aserikollisuuden arvioidaan lisääntyvän. Nuorten "rekrytoiminen" järjestäytyneeseen rikollisuuteen ja katujengeihin sekä opastaminen ampuma-aseväkivaltaan on kasvava ja huolestuttava ilmiö, johon tulee puuttua. Tulevaisuuden uhkana on myös 3D-aseiden määrän kasvaminen ja niiden kehittyminen tulivoimaisimmiksi.

On vaikea arvioida pystytäänkö nyt ehdotetuilla toimilla eli kriminalisoinneilla ja rangaistusten kiristämällä vaikuttamaan positiivisesti lopputulokseen eli ennalta ehkäisemään rikoksia. Paljolti on kyse siitä, miten potentiaaliset rikoksentekijät suhtautuvat rangaistuksen uhkaan. Kuten hallituksen esityksessäkin todetaan, järjestäytyneen rikollisuuden piirissä vakavien rikosten tekemistä saatetaan pitää ansiona, jolloin ankarillakaan rangaistusseuraamuksilla ei saada aikaan toivottua vaikutusta. Toisaalta yhteiskunnan on jollakin tavalla osoitettava, että se reagoi lisääntyneeseen jengiytymiseen ja kasvavaan järjestäytyneen rikollisuuden uhkaan. Sen se voi siis tehdä esimerkiksi rangaistuksia

kiristämällä. Rangaistusten kiristäminen ja muut lainsäädäntömuutokset voivat puolestaan lisätä kansalaisten luottamusta, kun on selvästi nähtävissä, että vakaviin turvallisuusuuhkiin halutaan puuttua ja niitä pyritään myös tehokkaasti ehkäisemään.

Hallituksen esityksessä todetaan, että on mahdollista, että rikosten tekemistä edeltävässä mahdollisessa laskelmoinnissa suurempaa merkitystä saattaa olla rikoksentekotilaisuuksilla ja erityisesti kiinnijäämisen riskillä. Hallitusohjelman kirjauksen mukaan ampuma-aserikoksen tunnusmerkistöä muutetaan niin, että luvattoman ampuma-aseen kantaminen tai kuljettaminen yleisellä paikalla tai kulkuneuvossa tulee rangaistavaksi törkeänä ampuma-aserikoksena. Luvattomia aseita on löydetty esimerkiksi järjestäytyneeseen rikollisuuteen kytköksissä olevien henkilöiden hallusta julkisilla paikoilla ja ajoneuvoissa. Mikäli aseita käytetään julkisilla paikoilla, joissa on usein myös sivullisia, voivat seuraukset olla tuhoisia.

Ehdotettu lakimuutos saattaa vaikuttaa positiivisesti siihen, että aseita ei rangaistuksen pelossa uskalleta tuoda julkisille paikoille. On kuitenkin selvää, että ilman todellisen kiinnijäämisen riskiä lainsäädäntömuutoksilla tuskin saavutetaan niitä tuloksia, joita niillä tavoitellaan. Jotta lainsäädäntömuutoksilla voidaan saavuttaa halutut vaikutukset, on ehdottoman tärkeää turvata poliisille tarvittavat resurssit, jotta ylipäättään on mahdollista saada rikoksentekijöitä kiinni tilanteissa, joissa saattaa olla mukana myös laittomia aseita, kuten esimerkiksi liikennerasioiden yhteydessä. Positiivista on myös se, että telekuuntelu pakkokeinona tulisi mahdolliseksi vakavan rikoksen tekemistä varten tapahtuvan ampuma-aseen käsittelyn selvittämisessä. Hallituksen esityksessä todetaan, että tapauksien määrä, joissa telekuuntelua pakkokeinona käytettäisiin, tulisi olemaan vähäinen. Tästäkin huolimatta on positiivista, että telekuuntelu kyseisen tapaisten rikosten kohdalla sallittaisiin, koska mahdollisuudet estää ja selvittää vakavia rikoksia parantuisivat, vaikka telekuuntelulla eittämättä puututaankin rikoksesta epäillyn perusoikeuksiin. Telekuuntelun hyödyt lienevät tässä tapauksessa kuitenkin kokonaisuutena arvostellen suuremmat kuin epäilylle mahdollisesti aiheutuva haitta. Poliisilla tulee olla riittävät keinot rikosten selvittämiseen.

On huomioitava myös se mahdollisuus, että laittomat aseet annetaankin säilytettäväksi ja kuljetettavaksi jollekin muulle taholle kuin järjestäytyneessä rikollisuudessa tai katujengeissä toimiville henkilöille, (tyttöystävät tai vaimot). Hallituksen esityksessä todetaan, että naiset syyllistyvät erittäin harvoin ampuma-aserikokseen eikä naisten osuus ole merkittävä myöskään vaarallisen esineen hallussapitoon sekä toisen vakavaan vahingoittamiseen soveltuvan esineen tai aineen hallussapitoon syyllistyneiden keskuudessa. On kuitenkin otettava huomioon mahdollisuus, että myös naisia otetaan yhä enemmän mukaan sellaiseen rikolliseen toimintaan, johon liittyy aseiden kuljetusta ja niiden säilyttämistä. Tämä on tärkeä huomata myös lasten ja nuorten kohdalla. Onkin askel oikeaan suuntaan lisätä RL 17 lukuun uusi kohta, joka koskee rikosvastuukärajaa nuoremman henkilön käyttämistä rikoksen tekemiseen.

Joitakin esille nousseita havaintoja:

1. Ehdotetussa rikoslain 41 luvun 3 §:ssä törkeän ampuma-aserikoksen kvalifiointi-perusteina ovat mm.

- 1) rikoksen kohteena on erityisen vaarallinen ampuma-ase taikka suuri määrä ampuma-aseita, tehokkaita ilma-aseita tai aseiden osia,

- 2) rikoksella tavoitellaan huomattavaa taloudellista hyötyä,

(Hallituksen esityksessä ampuma-aselainsäädäntöä ja laiksi poliisilain 23 §:n sekä laiksi poliisin henkilökäytännöistä annetun lain 19 ja 20 §:n muuttamisesta HE 183/1997 vp s. 130—131 lausutaan, että suurena määränä ampuma-aseita ei yleensä voitane pitää alle kymmentä asetta).

Oulun poliisilaitos toteaa, että hallituksen esityksessä HE 204/2024 perusteluissa ei avata käsitteitä suuri määrä ampuma-aseita, tehokkaita ilma-aseita tai aseiden osia, kuten ei myöskään, mitä käsite tavoitellaan huomattavaa taloudellista hyötyä tarkoittaa euromääräisesti aserikosten kohdalla. Esitutinnan näkökulmasta käsitteiden avaaminen, kuten HE 183/1997 on tehty, yhdenmukaistaisi ja selkeyttäisi tutkintakäytäntöjä mm. rikosnimikkeen arvioinnissa ja harkittaessa pakkokeinojen käyttämistä.

2. HE 204/2024 s. 67 lausutaan kappaleessa 4.2.2 Vaikutukset viranomaisten toimintaan

Ehdotuksilla olisi toteutuessaan poliisi- ja syyttäväviranomaisten ja tuomioistuinten työmäärää lisäävää vaikutusta. Tämä liittyy lähinnä siihen, että uutena rikoksena säädettäisiin rangaistavaksi ampuma-aseiden käsittely vakavan rikoksen tekemistä varten ja toisen vakavaan vahingoittamiseen soveltuvan esineen tai aineen hallussapitoa ei voitaisi sitä rikosta koskevan rangaistusasteikkomuutoksen vuoksi käsitellä enää sakkomenettelyssä. Tuomioistuimissa käsiteltävien pakkokeinoasioiden määrä myös oletettavasti lisääntyisi jonkin verran.

Voimassa olevan rikoslain 41 luvun 5 §:n mukaan, joka järjestyslain 9 §:n vastaisesti pitää yleisellä paikalla tai yleisellä paikalla olevassa kulkuneuvossa hallussaan vaarallista esinettä, on tuomittava vaarallisen esineen hallussapidosta sakkoon tai vankeuteen enintään yhdeksi vuodeksi.

Vaarallisen esineen hallussapidon enimmäisrangaistuksen korottaminen yhdestä vuodesta kahteen vuoteen vankeutta ei lisää sanottavasti esim. esitutkintatyömäärää. Mutta toisen vakavaan vahingoittamiseen soveltuvan esineen tai aineen hallussapidon enimmäisrangaistuksen korottaminen enintään kuudesta kuukaudesta vankeutta enintään yhteen vuoteen vankeutta tulee lisäämään esitutkinta- ja syyttäväviranomaisten työmäärää, koska asiaa ei voida käsitellä enää sakolla.

Sakon ja rikesakon määräämisestä annetun lain 1 §:n 1 momentin mukaan sakkomenettelyssä voidaan käsitellä rikkomuksia, joista ei ole säädetty ankarampaa rangaistusta kuin rikesakko, sakko tai enintään kuusi kuukautta vankeutta. Em.

perustuen poliisi on voinut käsitellä yleisellä paikalla toisen vakavaan vahingoittamiseen soveltuvan esineen tai aineen hallussapidon sakkomenettelyssä. Enimmäisrangaistuksen korottaminen enintään yhteen vuotta vankeutta ei jatkossa mahdollista em. rikosasian käsittelemistä sakkomenettelyssä. Kasvaako alle 18 vuotiaiden osalta esitutkintaan käytettävä aika enemmän kuin kahdelle tunnilla huomioiden tutkintatoimenpiteisiin liittyvät vaatimukset?

Oulun poliisilaitos esittää suoritettavaksi valtakunnallisen arvioin siitä, kuinka paljon toisen vakavaan vahingoittamiseen soveltuvan esineen tai aineen hallussapidoista on alle 18- vuotiaiden tekemiä sekä mitä muita seurannaisvaikutuksia rangaistusasteikon korottamisesta kuudesta kuukaudesta vuoteen seuraa. Oulun poliisilaitoksella sakkomenettelyssä käsiteltyjä tapauksia on ollut noin 120 vuodessa, joista alle 18 -vuotiaiden tekemiä alle 10.

Janne Koskela, rikosylikomisario